

*Р. В. Шамрін,
здобувач, викладач кафедри економічної кібернетики,
Криворізький факультет Запорізького національного університету*

ТАКТИКА ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ АПК

У статті досліджується проблема розробки стратегії і тактики підвищення ефективності функціонування агропромислового виробництва. На основі глибокого і всебічного аналізу сучасного економічного стану в АПК України визначено ряд проблем економічного характеру та запропоновано комплекс заходів, орієнтованих на підвищення ефективності функціонування і розвитку, а також фінансового оздоровлення даної галузі.

The authors examine the problem of developing strategies and tactics to enhance the functioning of agricultural production. In-depth and comprehensive analysis of the current economic situation in agriculture of Ukraine was determined number of economic problems and proposed a set of measures aimed at improving the functioning and development, and financial recovery of the industry.

*Ключові слова: стратегія, ефективність, фактори інтенсифікації, стійкість, перспективні цілі.
Key words: strategy, efficiency, factors of intensification, resilience, and future goals.*

ВСТУП

Українська економіка переживає етап структурної перебудови. При цьому сільське господарство, як і багато інших галузей, має виробити нову стратегію, визначити точки зростання і прагнути знизити витрати. Тому актуальною в наш час є проблема подальшого підвищення рівня ефективності галузі [1].

Ефективність — це складна економічна категорія, в якій проявляється важлива сторона діяльності підприємства — його результативність. Економічна суть ефективності підприємства полягає в тому, щоб на кожну одиницю витрат досягти істотного збільшення прибутку. Кількісно вона вимірюється зіставленням двох величин: отриманого в процесі виробництва результату і витрат живої і матеріалізованої праці на його досягнення.

Дослідженням різнопланових проблем підвищення рівня ефективності в АПК займалися багато вітчизняних та зарубіжних економістів: Андрійчук В.Г., Бойко В.І., Гайдудський П.І., Гарасим П.М., Доманчук Д.П., Дудар Т.Г., Дусановський С.А., Калінчик М.В., Крисальний О.В., Лукінов І.І., Малік М.Й., Месель-Веселяк В.Я., Онищенко О.М., Паскаль М.Є., Підлісецький Г.М., Поплавський В.Г., Ревенко Н.А., Саблук П.Т., Ситник В.П., Стельмащук А.М., Хорунжий М.Й., Черевко Г.В., Шіфман З.А., Шпичак О.М., Юрчишин В.В. та ін.

Разом з тим, у науковій літературі окремі аспекти підвищення рівня ефективності в АПК досліджені не повною мірою.

ПОСТАНОВКА ЗАДАЧІ

Ринкові відносини, що виникли в Україні, диктують необхідність здійснення крутого повороту до інтенсифікації виробництва, переорієнтації кожного підприємства, організації, фірми на повне і першочергове використання якісних факторів економічного зростання. Необхідні умови для цього значною мірою створює ринкова економіка.

РЕЗУЛЬТАТИ

Найважливішим фактором підвищення ефективності суспільного виробництва, забезпечення його високої ефективності був і залишається науково-технічний прогрес. До останнього часу він протікав еволюційно. Перевага надавалась удосконаленню та ремонту вже існуючих технологій, часткової модернізації машин і устаткування. Такі заходи давали певну, але незначну віддачу. Також недостатньо були

використані стимули для розробки і впровадження нової техніки. З метою рішення цих проблем потрібні революційні, якісні зміни, перехід до принципово новим, інноваційним технологіям, до техніки наступних поколінь.

Іншим фактором інтенсифікації і підвищення ефективності виробництва є режим економії. Ресурсозбереження повинне перетворитися у вирішальне джерело задоволення зростаючої потреби в паливі, енергії, сировині і матеріалах. Разом з тим, не слід забувати і про необхідність інтенсивніше використовувати створений природничий потенціал, домагатися ритмічності виробництва, максимальної завантаженості машин і устаткування, істотно підвищувати змінність його роботи і на цій основі збільшити випуск товарів з кожної одиниці обладнання, отримання продукції з кожного квадратного метра сільськогосподарських угідь. Важливою умовою інтенсивності — пасивного використання виробничих потужностей — є прискорення темпів приросту продукції без додаткових капітальних вкладень, та темпів зростання фондів. Розвиток науки і техніки, а також конкуренція змушують компанії шукати і освоювати нові ринкові ніші. Застосування старих технологій і способів розробки товарів та послуг в кінцевому підсумку не буде сприяти розвитку.

Для здійснення вищезазначених заходів необхідне подальше вдосконалення структури економіки, яка впливає на інтенсифікацію виробництва і підвищення його ефективності. Більш високими темпами також необхідно розвивати та інвестувати кошти в галузі, що забезпечують науково-технічний прогрес і успішне вирішення соціальних завдань, добиватися поліпшення пропорцій між виробництвом засобів виробництва і предметів споживання, галузями АПК.

Інвестиційна політика держави покликана забезпечувати підвищення ефективності капітальних вкладень. Це передбачає перерозподіл коштів на користь галузей, що забезпечують соціальні потреби, прискорення науково-технічного прогресу. Все більша частка коштів повинна спрямовуватися на технічне переозброєння і реконструкцію діючих підприємств на противагу нового будівництва за допомогою залучення приватних інвестицій [2].

Для реалізації великих інноваційних програм та проведення єдиної національної науково-технічної та інноваційної політики, контролю за розробкою та впровадженням нової продукції, фінансовим, матеріальним і інтелектуальним забезпеченням цих програм необхідно переходити на принципи управління, характерні для інвестиційного менеджменту.

Особливе місце в інтенсифікації економіки, зниженні питомої витрати ресурсів належить підвищенню якості продукції. Результати проведеної в народному господарстві роботи щодо підвищення технічного рівня і якості продукції, а також виконуваних робіт не відповідають сучасним вимогам. Це завдання має стати предметом постійної уваги і контролю, головним чинником в оцінюванні діяльності кожного працівника підприємства.

Підвищення якості сільськогосподарської продукції — багатогранна проблема. Якість продукції формується, в першу чергу, умовами виробництва. Воно залежить від використання сортів рослин в землеробстві, породного складу худоби в тваринництві, вмілого застосування агротехніки з урахуванням специфіки місцевих ґрунтово-кліматичних умов, технології виробництва, термінів і методів виконання робіт і послуг і т. д. Всі ці умови виробництва безпосередньо впливають на якість продукції та рівень ефективності діяльності підприємств АПК. Велике значення мають також умови зберігання продукції та її реалізації.

Для подальшого збільшення якості сільськогосподарської продукції треба не тільки правильне дотримання елементів технології, а й розробка та впровадження в практику обліку та аналізу системи критеріїв оцінки, яка сприяла б отриманню якісної продукції [4].

Сільське господарство України знаходиться в кризовому стані вже досить довго. Узагальнити проблеми розвитку АПК можна за наступними напрямками (рис. 1).

Недосконалість аграрної і технічної політики держави, непослідовність і нерішучість виконавчих органів призвели до кризового зниження технічної та енергетичної оснащеності сільськогосподарського виробництва. Матеріально-технічна база АПК майже повністю позбавлена новітніх технологій. Внаслідок низького рівня забезпеченості сільськогосподарських підприємств матеріально-технічними засобами не виконуються окремі технологічні операції. Загальні витрати сільгосптоваровиробників, пов'язані із нестачею та низьким станом машин, за недобором врожаю становлять понад 30%, за перевитратами пального — близько 15% [4, с. 12].

Основною проблемою, як і раніше, залишається фінансова нестійкість сільськогосподарської галузі, зумовлена нестабільністю доходів, накопиченою декапіталізацією, а також недостатнім притоком приватних інвестицій. Важким є доступ сільськогосподарських товаровиробників до ринків фінансових та інформаційних ресурсів. Високою є питома вага збиткових підприємств. Рентабельність у сільському господарстві нижче, ніж в інших галузях економіки, а ризики, із зрозумілих причин — вище.

Все це зумовлює реалізацію низки заходів, спрямованих на поліпшення фінансового положення сільськогосподарських товаровиробників. Для цього необхідно збільшити централізовані джерела фінансування інвестицій на докорінне поліпшення земель, підвищення родючості ґрунтів, відновлення зрощуваних земель, експлуатацію і ремонт зрощувальних систем, великих тваринницьких, тепличних комплексів і т. д.

У цілому, з точки зору стратегії розвитку агропромислового комплексу України, необхідний перехід її до моделі стійкого зростання ефективності виробництва. Підтримка АПК державою, з одного боку, повинна відповідати можливостям бюджету, а з іншого — бути достатньою для того, щоб разом з іншими заходами державного економічного регулювання забезпечити умови для сталого розвитку та функціонування аграрного сектора.

Актуальною проблемою аграрного сектора, що обмежує його розвиток, залишається диспаритет цін і пов'язане з ним важке фінансове становище господарства.

Одним з напрямків вирішення цієї проблеми є грамотна антимонопольна політика держави в даній сфері діяльності. Потрібна реальна програма з демонополізації підприємств, що виробляють засоби виробництва для аграрного сектора. Повинні бути створені умови для формування конкурентного середовища, оскільки зараз обсяги виробленої промислової продукції недостатні, якість її незадовільна, а ціна для аграрників дуже висока.

Крім того, необхідно покращити умови міжгалузевого обміну сільського господарства з галузями переробки, зберігання і реалізації його продукції. У даний час розподіл доходу між учасниками технологічного ланцюжка не відповідає їх реальному економічному внеску. Значна частка при-

ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ АПК УКРАЇНИ

Рис. 1. Проблеми розвитку АПК України

бутку вилучається у сільгосптоваровиробників монополізованими заготівельниками, переробними і торговими організаціями шляхом заниження цін на закупівлю в аграрному секторі сировини [5].

Для подолання монополізму посередницьких структур необхідне введення, аналогічно зарубіжного досвіду, механізму регулювання їх прибутковості через установа граничних часток у структурі роздрібної ціни. Виходячи з цього, кінцевий прибуток від продажу сільськогосподарської продукції слід розподіляти між усіма учасниками технологічного ланцюжка (виробництво, заготівля, переробка та реалізація) пропорційно нормативним матеріальним витратам і заробітної плати [3].

Для сільських товаровиробників особливе значення має надійний збут продукції. Для цього потрібно законодавчо оформити продовольчий ринок, організувати біржову торгівлю і впровадити сучасну систему інформації про кон'юнктуру ринку.

ВИСНОВКИ

Стратегічний напрям державної економічної політики в АПК повинен бути орієнтований на досягнення ряду перспективних цілей, а саме: забезпечення стійких темпів економічного зростання та науково-технічного прогресу, підвищення конкурентоспроможності продукції на внутрішньому і зарубіжному ринках; ефективна інтеграція до зарубіжних господарських зв'язки; досягнення якості життя населення (у тому числі сільського), що відповідає стандартам економічно розвинених країн.

Вихід зі становища полягає в розробці та реалізації стратегії ефективного відродження підприємств АПК. Це, перш за все, стратегія концентрації поточного виробництва відповідно до спеціалізації на більш вигідних галузях, зосередження трудових, матеріальних, грошових ресурсів на пріоритетних точках зростання.

У зв'язку з тим, що в даний час лімітуючим фактором в сільському господарстві, як правило, є грошові кошти, особлива увага повинна приділятися стратегічному підвищенню ресурсовідаччості, ефективності галузевих витрат.

Література:

1. Глібов Р.В. Чинники формування та функціонування ринку продовольчої продукції / Р.В. Глібов // Економіка АПК. — 2009. — № 12. — С. 92—95.
2. Єрмаков О.Ю. Проблеми розвитку АПК на селі // Економіка АПК. — 2006. — № 10. — С. 12—13.
3. Єрмаков О.Ю. Економічний розвиток аграрних підприємств в умовах ринкових трансформацій / О.Ю. Єрмаков, О.Г. Баранов, О.В. Олійник // Вісник аграрної науки Причорномор'я Миколаївського ДАУ. — Миколаїв, 2006, — Вип. 4 (32). — С. 23—33.
4. Шебанін В.С. Державна технічна політика розвитку матеріальних ресурсів в аграрному виробництві України // Меркурій. — 2006. — № 4. — С. 15—16.
5. Шестополь М.А. Формування і реалізація державної політики розвитку ПТЗ АПК // Економіка України. — 2006. — № 7. — С. 21.

Стаття надійшла до редакції 15.09.2011 р.